

برداشت نامتعادل از آبخوان‌ها

آمار و داده‌ها نشان می‌دهد، در حال حاضر در کشور، سالانه حدود ۱۰۰میلیارد مترمکعب آب از منابع سطحی و زیرزمینی برداشت و توزیع می‌شود که ۹۰درصد آن در بخش کشاورزی، ۸درصد به شرب و ۲درصد به صنعت تحویل می‌شود.

به گزارش سایت خبری پرسون، عبدالله فاضلی فارسانی عضو هیات‌رئیس گروه تخصصی آب زیرزمینی ایران در یادداشتی نوشت: آنچه در این بین حائز اهمیت است و منافع عمومی مردم به آن گره خورده، مصارف بخش شرب است و آنچه بر این مهم اثرگذار است، پس از وضعیت بارش‌ها، برداشت آب بخش کشاورزی است که بیشترین مصارف را به خود اختصاص داده است. در این میان، ۶۵درصد مصارف آب شرب از طریق آب‌های زیرزمینی و ۲۶هزار حلقه چاه و مابقی از طریق آب‌های سطحی و مخازن سدها تامین می‌شود. بارش‌ها و آوردهای سالانه که سهم نفوذ و روان‌آب‌های ورودی به مخازن سدها و دبی پایه رودخانه‌ها را تشکیل می‌دهد، مهم‌ترین عامل تامین آب تجدیدپذیر سالانه برای مصارف آبی است. دومین عامل موثر بر مصارف آب نیز رعایت حجم برداشت‌ها متناسب با حجم آب تجدیدپذیر سالانه است.

متأسفانه، در شرایط کنونی، بخش دوم عوامل مذکور در کشور به هیچ وجه رعایت نمی‌شود و حجم برداشت‌ها و مصارف آب سالانه در کشور، در اغلب حوضه‌های درجه ۲ تا بیش از دوبرابر حجم آب تجدیدپذیر است که این موضوع، باعث افت مستمر تراز آب‌های زیرزمینی و خشک‌شدن چاه‌ها، قنات‌ها و کاهش دبی پایه رودخانه‌ها یا خشک‌شدن آنها و همچنین کاهش حجم مخازن سدها شده و پیامدهایی مانند تخریب‌های زیست‌محیطی وسیع، از جمله خشک‌شدن تالاب‌ها و دریاچه‌ها، از بین رفتن اکوسیستم‌های آبی و فرونشست زمین در اغلب دشت‌ها و شهرهای کشور را داشته است. برداشت‌های نامتعادل و خارج از ظرفیت تحمل حوضه‌ها و آبخوان‌های مربوطه در بخش کشاورزی، مهم‌ترین عامل تخریب‌های مذکور به شمار می‌رود.

بخش اول عوامل اثرگذار بر کمبود آب ایجادشده، کاهش بارندگی‌ها در سال آبی جاری است که در کنار برداشت‌های نامتوازن آب از منابع کشور، وضعیت ناخوشایندی را برای فصل گرم و تشدید بیلان منفی منابع آب کشور رقم زده است. کل ریزش‌های جوی کشور نسبت به دوره مشابه درازمدت، ۲۳درصد عقب‌ماندگی دارد، به نحوی که در ۲۲استان کشور، بین ۱۳ تا ۵۰درصد کاهش بارندگی نسبت به درازمدت اتفاق افتاده است.

وقوع بارش‌های قابل‌توجه در بخش کوچکی از کشور در جنوب و جنوب‌شرق، آمار بارش کشور را بالا برده است؛ با این حال، حجم آب مخازن سدهای کشور ناشی از بارش‌های سال آبی جاری نسبت به درازمدت ۱۱درصد کمتر است. البته این میزان کاهش در حوضه‌های آبریز مختلف کشور متغیر است. بدترین وضعیت را در سدهای آب‌شرب تهران و سد دوستی که بخش زیادی از آب شرب کلان‌شهر مشهد را تامین می‌کند با ۳۵درصد، چاه‌نیمه‌های سیستان و بلوچستان که متأثر از توقف ورودی آب رودخانه هیرمند است با ۵۱درصد و سفیدرود با ۲۶درصد کاهش مشاهده می‌کنیم.

سدهای زاینده‌رود با ۸درصد و کوچری با ۲۵درصد کاهش نیز علاوه بر سدهای ذکرشده، وضعیت نامطلوبی را در وضعیت آب‌شرب کلان‌شهرهای کشور نشان می‌دهند. از سوی دیگر، بررسی‌ها نشان می‌دهد، با توجه به کاهش حجم تغذیه آبخوان‌ها در سال جاری و تداوم بلاانقطاع برداشت آب چاه‌های کشاورزی بدون تغییر در میزان برداشت در خشک‌سالی امسال نسبت به سال‌های معمول، سبب تشدید افت سطح آب زیرزمینی شده و پیش‌بینی می‌شود، آبدهی چاه‌های شرب در میانه سال آبی با کاهش ۵ تا ۳۵درصدی در بسیاری از مناطق مواجه شود که به‌ناچار باید با جابه‌جایی، کف‌شکنی یا حفر چاه جدید، این کمبود جبران شود. این موضوع باعث تحمیل خسارت‌های مالی به دولت، علاوه بر افزایش فشار بر آبخوان‌ها و تحمیل کسری مخزن بیشتر به آنها خواهد شد.

نسخه احیا

توصیه می‌شود، به منظور حفظ توان آبدهی چاه‌ها و پمپاژهای آب شرب، به‌عنوان نیاز عموم مردم، اقدامات کنترلی در برداشت آب از رودخانه‌ها و چاه‌های کشاورزی واقع در شعاع ۲کیلومتری چاه‌های آب‌شرب با رعایت الگوی کشت مناسب، کاهش سطوح کشت، عدم‌کشت بهاره و الزامات آبیاری در شب به‌منظور کاهش تلفات آب و حداکثر راندمان در مصارف کشاورزی، معمول و در مصارف شرب شهری، حداکثر صرفه‌جویی به هر نحو ممکن از سوی شهروندان ایرانی انجام شود تا با حداقل مشکلات، از وضعیت کمبود شدید آب کنونی عبور کنیم.

منبع: دنیای اقتصاد